

να μαραινέται. Νεκρὸς πατριωτισμὸς, θά μὲ πῆτε. Τὸ βλέπω. Καὶ γὰρ τοῦτο σὰς λέω: Δώσετέ του πνοή. Σὰν ζωντανήν δὲ θά ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ ἀναδιώρησιν τοῦ Σύνταγματος. Ὅσῳ μένει νεκρὸς, καὶ τοῦτο τὸ Σύνταγμα ποῦ ἔχουμε καὶ ὅποιον ἄλλο κάμουμε δὲ θὲ νᾶνε παρά στὴ χαρτί.

Καὶ μετὰ τὴν τρόπον μὲν νὰ λάβῃ πνοή ὁ νεκρὸς πατριωτισμὸς τῆς μεγάλης μερίδος τοῦ λαοῦ;

Μὲ τὸ νὰ κτυπηθῇ κατακέφαλα ἡ παρανομία καὶ ἡ κατάχρησις τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν φαράδων.

Καὶ ὁ μόνος ποῦ μὲν νὰ κάμῃ αὐτὴ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδος εἶναι ὁ ζωντανὸς πατριωτισμὸς τῶν λίγων, φθάνει μόνον νὰ ἔλθῃ σὲ μιὰ συνεννόησιν γιὰ ἔργα καὶ ὅχι νὰ χάνεται μετὰ λόγια τοῦ ἀέρος.

A. N. ΒΕΡΥΚΙΟΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ--ΤΑ ΧΑΛΙΑΜΑΣ

Πῶς δυνατόν, πῶς ἠρωϊκῶς ξετίναγμα, ἀπὸ κεῖνο ποῦ τῆς ἔκαμε τῆς Παιδείας μας ὁ Κωστῆς Παλαμῆς, δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ. Καὶ τὴν δὲ σὺν λέει τὸ φωτεινότερον ἐκεῖνο ἀπόφωτον: «Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν κάποιου Συνέδρου», τὸ παλλακαριστικὸ αὐτὸ χεῖμα, ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ «Νουμῶ».

Πολλὰ, πέρα πολλὰ λέει γὰρ κείνους ποῦ μποροῦνε νὰ καταλάβουν ἢ καλλίτερα θέλωμε νὰ καταλάβουν, ἀφοῦ εἶναι πολλοὶ ποῦ σοῦ λένε: αὐτὸ θέλω νὰ διαβάσω οὔτε νὰ τὰ καταλάβω τέτοια πράγματα, γιὰτὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ καταλάβω.

Παγαίνετε λοιπὸν, ὦ Κινέζοι, νὰ κοιμηθῆτε, ἀφοῦ θέλετε νὰ κοιμησθε πάντα, κλειστέτε καλά μέσα στὸ Κινέζικόν σας τὸ κίτρον καὶ ἀφοῦτε ἡσυχάζετε τοὺς λίγους ποῦ θέλουνε νὰ καταλάβουν. Ἀπὸ μαργαριτάρια τὰ καταλαβαίνετε ἐσεῖς, ὦ χοῖροι, ποῦ ἡ ψευτιά καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς στάθηκαν γιὰ σὰς τὸ βωτίνι τῆς Κίρκης;

Ἡ παιδεία μας, λέει ὁ Κωστῆς Παλαμῆς, ναι σὰν τὸ ἐπιπλοὶ τὸ σκαρφαλωμένο καὶ σὰν τὸ ψωριασμένο τὸ ἄλογο.

Κι' ἀπὸ τὸ «Ἴον Ἑλλάν», Ἑκπαιδευτικὸν Συνέδριον ἐν Ἀθήναις 1901 φάνηται σὺν νὰ

ἐλπίζει ὁ ἀγνὸς καὶ καλομελετητὴς πατριώτης κάποιον ἀντάμωμα χειρῶν ποῦ θὰ σιμῶνουν τὸ παλῖον, τὸ βιρὺν, τὸ σκαρφαλωμένο τὸ ἐπιπλο, ποῦ θὰ ξεσύρουνε ἀπὸ τὴ λάσπη τὸ ξεμένο στὸ παραφορτωμένο κάρρο, μαρτυρικὸ παλαιόλογο. Γιατὶ, καθὼς λέει, καὶ γιὰ τὸ σάλευμα τοῦ ἐπιπλοῦ, καὶ γιὰ τὸ ξεσύριμα τοῦ ἀλόγου βέβαια δὲ φτάνουνε τοῦ ἐνὸς τὰ χεῖρια, μὴ ὅλη του τὴ θέλησις. «Βοηθάτε, πινέτικοι καλοπροαίρετοι διαβάτες, μετὰ τὰ δυνατόν τὰ χεῖρα!... Κ' ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ τὰλλα».

Ἄς ἐλπίσουμε λοιπὸν καὶ μεῖς γιὰ τὰ μετὰ λούμενα ἀφοῦ γιὰ τὰ τωρινὰ πρέπει, μὴ τὴν ἀλήθειαν, νὰ κλαίμε, νὰ κλαίμε σὰν τοὺς ἀπλησιμένους.

Λίγη ὀρθὴ κρίσις καὶ λίγη ἀνεπηρέαστη ἀντίληψις φτάνει γιὰ νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὴν ἐλασινὴν κατ'ἵστασιν τῆς Παιδείας μας, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὰ σχολεῖά μας, στὰ προγράμματα τοῦς, στὰ βιβλία τοῦς καὶ στοὺς δασκάλους τοῦς—τοὺς περισσότερους. Μὰ πῶς θέλετε μετὰ τέτοια σχολεῖα, μετὰ τέτοια προγράμματα, μετὰ τέτοια βιβλία καὶ μετὰ τοὺς δασκάλους νὰ προκόψουμε καὶ ν' ἀποχτήσουμε καὶ μεῖς ἀληθινὴ Παιδείαν; Πῶς θὰ μπορέσουμε καὶ μεῖς μιὰ μέρα νὰ χαροῦμε τοὺς γλυκίτατους αὐτοὺς καρπούς τῆς πρωτομῆγισσας Παιδείας, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε χαμπάρι τί γίνεται ἀλλοῦ καὶ πῶς δουλεύουνε μέρα καὶ νύχτα γιὰ ζητήματα ἐκπαιδευτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ;

Βαρειὰν ἐντύπωσι μοῦκαναν καὶ ἀφορμὴ μπορῶ νὰ πῶ πῶς μοῦδουναν, γιὰ νὰ γράψω τὴς ταπεινὲς μου σκέψεις, τ' ἀκόλουθα λόγια τοῦ Κωστῆ Παλαμῆ, τὰ γκαρδιακὰ καὶ πατριώτικα:

«Καὶ μεῖς ἐδῶ μακάριοι γύρω, σ' ἓνα ξόανο μεσαιωνικόν, ποῦ Παιδεία τὸ εἶπαμε, χορεύουμε καὶ οὐτορεῖουμε καὶ προσφέρουμε θυσίαν στὸ ξόανον ὅτι πολυτιμώτερον ἔχουμε: τὰ παιδιὰ μας».

Τὰ παιδιὰ μας, Κύριοι, δὲν ἀκοῦτε;

Ἐνῶ στὸ παιδί μου ὁ κόσμος δλόγυρα φανερόνεται ὠραῖος καὶ γελαστός, ξεχειλισμένος ἀπὸ ζωὴν, σὰν ἓνα μεγάλο πανόργανο ποῦ ἀλλάζει ὁλόθεν καὶ δείχνει ὅλα καθαρὰ ξάστερα, ἐνῶ ἡ φύσις ἀκούραστα τοῦ διδάσκει τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πρὸς τὴν ζωὴν, ἔρχεται στὸ σχολεῖν ὁ δάσκαλος καὶ προσπαθεῖ μετὰ κάθε τρόπο νὰ κλείσῃ τὸ παιδί—τὸ ρωμιόπουλο—σ' ἓναν πληχτικὸν καὶ σκοτεινὸν κύκλον, ὅπου βασιλεύει ἡ ψευτιά καὶ ὅπου οἱ ἴδιοι συνήθεισε πὰ ν' ἀναπνέῃ, νὰ ζῇ καὶ νὰ δέρονται. Παιδαγωγικὴ σοῦ λένε. Ποῦ ρωμιόπουλο δὲν ξύπνησε πρῶτ' πρῶτ' μετὰ τὴν

ἀγνότην παιδικὴν λαχτάραν, ὅταν εἶπανε γιὰ νὰ πρωτοπῇ στὸ σχολεῖν, καὶ ὑπερ' ἐπὶ λίγες μέρες δὲν ἄρχισε νὰ βαριέται τὸ σχολεῖν, νὰ μὴν τὴ θέλῃ, νὰ τοῦ φαίνεται σωστὴ κόλασις, δεσποτιῶν; Ποῦ εἶναι ἡ παιδαγωγικὴ τῶν σχολειῶν μας; Ποῦ εἶναι οἱ παιδαγωγοὶ μας ποῦ ἔπρεπε στὴν ἀθώαν παιδικὴν ψυχὴν ν' ἀναζωογονήσουν τὸν ἔρωτα τῆς ἀλήθειας, τῆς ζωῆς, τῆς ἐργασίας, τῆς παιδείας, τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδανικοῦ;

Στὸ σχολεῖν μέσα γίνεται ὁ μεγαλειότερος Βαναυσισμὸς, ἡ χυδασιότερη ἀσέβεια καὶ τὰ τῆς φτώχειας, καθὼς λέει ὁ καλὸς μου φίλος κ. Σταματιάδης. Ὅ, τι ζωντανὸ, ὅ, τι ὠραῖο, ὅ, τι ἀληθινὸ ἐστάλαξεν ἡ Φύσις στὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ, τὸ στεγνώνει καὶ τὸ σκορπίζει ὁ λίθος τοῦ Δασκαλισμοῦ. Καὶ εἶναι ὁ Δασκαλισμὸς ἡ μεγαλειότης μας ἐθνικὴ ἀσυνέπεια, χειρότερη ἀπ' ὅλες τὴς πληγὰς τοῦ Φαραὸν μαζωμένες.

Μὲς στὸ σχολεῖν τὸ παιδί δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ σκέφτεται μοναχὸν τοῦ, μορφώνοντας καὶ δυναμώνοντας τὴν κρίσιν τοῦ, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λέν ὅ, τι αἰσθάνεται ὅπως τὸ αἰσθάνεται καὶ ὅπως πρέπει φυσικὰ νὰ τὸ λέν.

Τὴν θὰ πῇ εἰλικρίνεια καὶ ἐλευθερία στὴ σκέψιν, στὴν ἐκφράσιν τῆς ἰδέας καὶ τῆς ἐντύψεως;

Αὐτὰ ὅλα ὁ σοφὸς δάσκαλος πρέπει νὰ τὰ σέροναι δεμένα πίσω ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ Ἑγωισμοῦ καὶ τῆς Ψευδοσοφίας. Πρέπει μετὰ τὴν μεγαλειότητα ἀπονιδᾶ νὰ τὰ περιφρονήσῃ, νὰ τὰ πνίξῃ, νὰ τὰ τσιγκιῇ νὰ τὰ γκρεμίσῃ, νὰ τὰ καταστρέψῃ, νὰ τὰ ἐκμηδενίσῃ. Καὶ σοῦ λέει. Ἐγὼ αὐτὸ δὲν τὸ εἶπα ἔτσι αὐτὸ δὲν εἶναι ἔτσι γραμμένον στὸ βιβλίον.

Ἄν τὸν θελήσουμε νὰ ποῦμε καὶ κανένα λόγο γιὰ τὴν Ἑθνικὴν μας γλώσσαν γιὰ τὸ τί μῖτον αὐτὸ παλαιόθεον ἀνέκει σ' ὅλον μας τὸ ἔθνος, φτάνει μονάχα νὰ ποῦμε πῶς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπέναντ' τὸ σχολεῖν—ἀντεθνικὸν μαχαῖρι. Μὲ τὰ χάλια λοιπὸν ποῦ ἔχουν τὰ σχολεῖά μας σήμερον, δὲ φαίνεται σὺ νὰ εἶχε μεγάλο δικαίωμα ἐκεῖνος ποῦ εἶπε πῶς τὸ σχολεῖν εἶναι τὸ Βασιανιστῆριον ποῦ μιὰ καὶ γιὰ πάντα στρεβλώνει κάθε ρωμιόπουλο, ἡ κόλασις ποῦ στεγνώνει καὶ ζωρώνει τὸ νοῦν τοῦ. Ποιὸς γνωστικὸς δὲ θὰ τὸ παραδεχτῇ πῶς τὰ σχολεῖά μας παίρνουν τὸ ρωμιόπουλο γεμάτον φωτιά καὶ ζωὴν, καὶ ἀφοῦ τοῦ σβύσουν τὴν φωτιά καὶ τοῦ πνίξουν τὴν ζωὴν, τὸ κάνουν καὶ γίνεται σωστὴ μοῦρμα, «μούρμα ποῦ βγαίνει κατόπι στὸν κόσμον φασκισμένον μετὰ τὸν λάμπρο τοῦ Δασκαλισμοῦ»;

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Τ' ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΜΑΣ

Κ' ἔχουν δικαίωμα νᾶνε σφραγισμένοι μετὰ τέτοιον φίλιν, γιὰτὶ καὶ ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος τῇ φιλολογικῇ του ἐργασίᾳ δὲν ξεφεύγει οὔτε βήμα ἀπὸ τὸ δρόμον, ποῦ ἀκολουθεῖ ὁ κ. Νιρβάνης. Τὰ ἴδια καὶ αὐτός: Γκονκούρ, Δ' Ἀνούντιο, Μπουρζέ, Ἀνατόλ Φράνς, ἔχει γιὰ πηγὴν καὶ ὁποῖον ἄλλον βρεῖ μπροστὰ του. Θάνε γλωσσολογὸς ὁ κ. Ν. Ἐπ. καὶ ἡ γλωσσολογία του τοῦ εἶναι πολλὴ κακὸς τύμβος. Παίρνει ἴπ' ὅλοθ' ὅπως ντροπὴ καὶ διχαιρῇ. Γι' αὐτὸν ἡ ἐξελεγχτικὴ εἶναι ποῦ δύσκολη. Δὲν ἔχουμε νὰ δεῖξουμε ποῖο δὲν εἶναι δικό του, ἀλλὰ ποῖο εἶναι δικό του.

Θὰ θυμωθῇ βέβαια, ὅσοι παρακολουθοῦν τὴν φτωγὴν φιλολογίαν μας, πῶς ἐδῶ καὶ ἐννέα χρόνια ξεσκεπάστηκε ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος ὑπὸ τὴν Ἀδριανὴν γιὰ τὸ κλέψιμον τοῦ «Καλλινοῦλα» ἀπὸ καποιον ἐργασίτη. Ἰταλὸν συγγραφεῖν καὶ μετὰ μισήν ὥραν λόγια θάλητε νὰ δικαιολογηθῇ τὸ «σοφὸν παιδίον» καθὼς τὸ νόμιζαν τότες. Αὐτὸς ἦταν τὸ πρῶτον καὶ ὁ περὶ τὸ. Ἡδὲν ὅστερα τὰ διηγήματα.

Ὅσοι τὰ διέδωκαν, ἀλλὰ εἶχαν σχετισθῇ κάπως καὶ μετὰ τὴν ξένη φιλολογίαν, ἔδωκαν στὴν καλὴν ἀπ' αὐτὰ καὶ φράσαι ποῦ θυμίζαν περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἔπρεπε τὸ Βιλλιέρ-ντὲ-Αἰλ-Αντὴν, τὸ Δ' Ἀνούντιο, τοὺς Γκονκούρ, τὸν Πόρ κάπου, τὸ Βωδελάρ ἔρκετ, τὸ Μωπασσάν καὶ ἄλλους. Παράδειγμα τὸ αὐτὸ *diese mienne* γιὰ τὸν πρῶτον, τὸ «Θρήνον τοῦ Δαλινοῦ» γιὰ τὸ δεύτερον καὶ ἄλλα. Τὸ «Φιλὶ τοῦ Ἠλίου» εἶχε κάμει ἐξαιρετικὴ ἐντύπωσις ὅταν πρωτοδιαβάστηκε. Μὲ ἔτυχε νὰ δημοσιεύσῃ ὅστερ' ἀπὸ λίγα καὶ ἡ δεσποινὴ Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου ἐν διηγήματι τῆς τὸ «Λουτρὸν» ποῦ ἔμοιαζε τόσο πολὺ μετὰ τὸ Φιλὶ τοῦ Ἠλίου τὸ περιεσσότερον μέρος, ὥστε ἔδωκεν ἀσφαλὴ νὰ προσέξουμε κομμάτι καὶ νὰ βροῦμε ὅτι καὶ οἱ δύο τοὺς εἶχαν ἀντιγράψῃ μετὰ τὰ ἴδια λόγια ἀρκετὰ φράσαι, τίς πῶς δυνατόν, ἀπὸ ἓνα διηγημα τοῦ Μωπασσάν, τὴ «Μαρόκκα» νομίζω, καὶ τὴν ὑπόθεσιν μοῦ φαίνεται ἀπὸ τὸ Μαιζερουῖ.

Διὰ τὸς τὰ «Ἀσμάτων τοῦ κ. Ἐπισκοπόπουλου μετὰ λίγη προσοχὴ καὶ θὰ βρῆτε ἐκεῖ μέσα χωρὶς πολλὸ κόπον ἀτόφια κομμάτια τοῦ Δ' Ἀνούντιο καθὼς ἀπὸ τὰ «Παραδείσια ποιήματα», «Θεῖα μὲν τοῦ Ἰωνάτου», «Ὁ νεῖρον φθονοπωρινὴς ἐσπερας» κλπ.

Ὁ κ. Ν. Ἐπ. γράφει συχνὰ χρονολογήματα: τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀντιγραφεῖς τοῦ τελευταίου ἔργου φιλολογικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ ποῦ ἐδιόχθητε ὁπουδήποτε καὶ ὅπως τὰ παρουσιάζει πάντα γιὰ δικὰ του. Δὲ θὰ μ'

ἔρτανεν ὁλόκληρος τόμος νὰ κάμω τὴν συγκριτικὴν ἀπόδειξιν. Φέρνω ὅμως ἓνα πολὺ οὐσιαστικὸν παράδειγμα. Κάποτε ἔγραψε χρονολογήματ' στὸ «Ἀστὺ» μετὰ φιλολογικὰς ἀξιώσεις γιὰ τὸ «Μικρὸ Ἑγυσιον» τοῦ Ἰφέν, ἐνῶ ἀκόμη μόνον ἀποσπάσματα εἶχαν δημοσιευθῇ στὰ γαλλικὰ φύλλα. Ὁ κ. Ν. Ἐπ. ὅμως ἔκρινε τὸ ὅραμα καὶ ἔλεγε «καὶ τὰ τὴν ν. τ. α. π. ε. ν. ἡ ν. μ. α. γ. ν. ὡ. μ. ν. τὸ νέον ἔργον τοῦ Ἰφέν ἔχει ὅλους ἰδιαιτέρους ἐνδιαφέροντες, βελύχεται ἀτυνῆθ' δι' ὅσους παρακολουθοῦν τὴν ἀνήσυχον καὶ μεταλλήσσουσαν ἐξέλιξιν τῶν ἰδεῶν τοῦ συγγραφέως κτλ.» Ἦταν ὁλόκληρη κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργον καὶ ἔλεγε ἀκόμη γιὰ τίς ἰδέας τοῦ συγγραφεῖ τοῦ «Βράνδ» ἔρκετ, ὅταν τὴν ἴδιαν ἐποχὴν δημοσιεύεται καὶ κάπου ἄλλου, στὸ «Νέον Πνεῦμα» νομίζω, μιὰ περίληψις ἀπὸ τίς ξένες κρίσεις καὶ πράγματι περιέρχοι ἡ περίληψις αὐτὴ ἔλεγε ὅσα εἶπε καὶ ὁ κ. Ν. Ἐπ. Μὲ τὰ ἴδια λόγια, τίς ἰδέας σκέψαι, τὴν ἴδιαν μέθοδον τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἔργου. Τέτοια παραδείγματα χίλια θὰ βρῆσκαται. Ἀρκετὶ νὰ ἔχῃ ὁρεῖν κανεὶς

Στὰ γραφόμενα τοῦ κ. Ἐπισκοπόπουλου τοῦτο μοῦκανε πρὸ πάντων ἐντύπωσις, πρὶν τὴν νοιώσουμε ποῖος εἶναι ὅτι ἐνῶ σὲ μερικὰ μέρη δειγνύεται τόσο ἀδύνατος, ποῦ μόνον πρωτόπειρος ὁ γράφων ἔτσι, ἔχοντος τὸ ἴδιο ἄρθρον ἢ διηγημα παρουσιάζεται ὅχι δυνατός, ἀλλὰ γίγαντας. Διὰ δὲν ἔχει τὴν τέχνην νὰ κρύβεται καλὰ ὅτι δυνάσκει καὶ ἀπὸ ἄλλους. Ἐπὶ τὴν αὐτὴν ὅτι ἐπαθλὴ καὶ μετὰ ἓνα

